

Institutul
Național al
Patrimoniului
Ministerul Culturii

Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională **Buletin Informativ**

nr. 8/ 2022

Cuprins

PROIECTE

Dr. Anamaria Stănescu, *Întâlniri de Tezaur* - ediție inaugurală

Dr. Anamaria Stănescu, *Atelierul „CHARTER in REGIONS”* - ediția a II-a

Conf. univ. dr. Ioan Dănilă, *Un proiect didactico-științific deschis*

CERCETARE APLICATĂ

Rubrică de dr. Iuliana Băncescu

Meșterii cruceri, între artă și amintire

Pâinea pascală contemporană

Pricesnele dedicate crucii

ECOURI

Dr. Anamaria Stănescu, *Târgul de Jucării* - ediția a XV-a

Dr. Dorina Dragnea, *MESERII LEGENDARE* - despre patrimoniu cultural și persoanele ajunse la vârsta senectuții

PORTRETE

Iuliana Cârnu, *Pasiunea Doamnei Daniela Pătrașcu*

EVENIMENTE

Evenimente culturale organizate de centrele județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale/centrele culturale

Întâlniri de tezaur - ediție inaugurală

Institutului Național al Patrimoniului (INP), prin structura Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională, în parteneriat cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vâlcea (CJCPCT Vâlcea) a organizat pe data de 21 iunie 2022, la Biblioteca din sediul central al INP din București expoziția și atelierul practic „Întâlniri de Tezaur”.

Proiectul „Întâlniri de Tezaur” face parte din programul cultural „Revigorarea meșteșugurilor tradiționale și promovarea creativității artistice” coordonat de CS I dr. Corina Mihăescu și are drept scop promovarea deținătorilor de cunoștințe și practicanților de tehnici de lucru tradiționale specifice meșteșugurilor populare, care prin mijloace nealterate transmit ucenicilor învățăturile moștenite prin viu grai, din generație în generație.

Evenimentul menționat anterior deschide o serie de ateliere practice ce vor fi desfășurate fie în locațiile INP, fie ale partenerilor din teritoriu, în virtutea valorificării culturale a diferitelor domenii ale artei populare, precum olăritul, prelucrarea tradițională a lemnului, realizarea măștilor tradiționale, a podoabelor etc., meșteșuguri tradiționale artistice subordonate tematicii generale „Cultura grâului - simbolistică în arta tradițională”.

Ediția inaugurală a „Întâlnirilor de Tezaur” a fost dedicată *Zilei Internaționale a lei* (24 iunie) și impulsiei la nivel național a exercitării competențelor nonformale și informale specifice realizării de port și țesături tradiționale vâlcene, prin intermediul unui reper prețios al comunității de meșteri contemporani activi, creatoare de port popular din satul Buleta, comuna Mihăești, județul Vâlcea, d-na învățător Maria Foltea.

Meșteșugul practicat de dumneaei este unul dintre exemplele de bune practici cu prestigiu de „tezaur” pe care colectivul PICT - INP l-a studiat la nivel științific și l-a ilustrat în spirit etnologic, încă din anul 2018, în cercetarea aplicată a variatelor cămăși populare femeiești transmise și astăzi din mamă în fiică, ce îmbracă forme noi în atelierele meșteșugărești individuale ori în asociațiile familiale artisanale. Ceea ce este o consecință directă a faptului că Vâlcea este recunoscută în plan național pentru viața tradițională activă și pentru păstrarea vie și prosperă a unor meșteșuguri tradiționale, cum sunt cele ale țesutului, cusutului de port popular, brodatului etc.

Invitata de onoare este descrisă de dr. Corina Mihăescu ca fiind „o renumită creatoare populară din jud. Vâlcea, cu care noi [PICT - INP - n.a.] am colaborat de mai multe ori, pe care o cunoaștem de ani buni și despre care știm că viața ei se identifică cu arta populară și cultura tradițională prin toate activitățile și acțiunile pe care le desfășoară. (...) Maria Foltea a lucrat - la început, sub atenta supraveghere a mamei dumneaei, doamna Elena Borța, care este tot din comuna Mihăești, satul Buleta - cămăși de mare valoare, care exemplifică repertoriul simbolic, formal și ornamental al zonei din care dumneaei provine”.

Imagini de la expoziția și atelierul practic „Întâlniri de Tezaur”, 21 iunie 2022, sediul central al INP din București, Bibliotecă. Fotografii din Arhiva PICT - INP.

Drept dovadă stă faptul că Mihăești din județul Vâlcea - comunitatea tradițională genuină a Mariei Foltea - face parte din harta răspândirii cămășii cu altiță pe teritoriul României în secolele al XIX-lea și al XX-lea și din harta localităților în care se cos și se poartă cămăși cu altiță în secolul al XX-lea, așa cum reiese din dosarul multinațional înaintat către UNESCO pentru înscrierea în „Lista Reprezentativă a Elementelor de Patrimoniu Cultural Imaterial al Umanității” - „Arta cămășii cu altiță - element de identitate culturală în România și Republica Moldova” (<https://patrimoniu.ro/images/imaterial/camasa-altita/camasa-altita.pdf>). Totodată, creatorea de port popular vâlcean Maria Foltea este inclusă în „Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale” - bază de date online actualizată periodic a PICT - INP, ce oferă o imagine de ansamblu asupra meșteșugarilor activi și a tehnicilor de lucru specifice acestora (<https://repertoriulmesterilor.patrimoniu.ro/>). De aceea, cu ocazia evenimentului „Întâlniri de Tezaur”, Institutul Național al Patrimoniului i-a adus Mariei Foltea un omagiu prin acordarea diplomei „pentru păstrarea și transmiterea valorilor portului tradițional vâlcean”.

Au fost alături colaboratori din comunitatea științifică și parteneri deosebiți în cunoașterea obiceiurilor populare și artei tradiționale vâlcene: Elena Stoica, etnograf și fost director al CJCPCCT Vâlcea, care

a prezentat portretul de meșter al Mariei Foltea, Amalia Boari, Șef Serviciu Cercetare și Valorificare CJCPCCT Vâlcea, ce a ilustrat calitățile Mariei Foltea de păstrătoare, purtătoare, creatoare și transmițătoare de elemente de patrimoniu cultural imaterial în contextul programelor de salvagardare și de promovare a patrimoniului cultural vâlcean și Bogdan Boari, maestru imagine CJCPCCT Vâlcea, ce ne-a introdus prin lentila aparatului de fotografiat în universul tradițional județean.

Atenția acordată croiului și cromaticii cusăturilor cămășilor populare de mireasă ori de sărbătoare, cu sau fără altiță, expuse de Maria Foltea în cadrul „Întâlnirilor de Tezaur”, știința semnificațiilor motivelor și simbolurilor ce le ornează, funcțiile și denumirile pieselor de port popular, semnificațiile grâului și ale pâinii cuprinse în morfologia limbajului artei tradiționale și multe altele au fost subiecte ale dialogurilor dintre creatorea de port popular și Șef Serviciu dr. Dorina Dragnea, CS II dr. Iuliana Băncescu și subsemnata. Însă mai multe detalii despre via și autentică moștenire culturală dăruită de Maria Foltea, veți afla din prezentarea video a „Întâlnirilor de Tezaur”, aflată acum în lucru și încărcată în curând pe site-ul INP, în cadrul rubricii „Arhivă digitalizată” PICT (<https://patrimoniu.ro/patrimoniu-imaterial/arhiva-digitalizata>).

Maria Foltea a răspuns publicului evenimentului alcătuit de etnologi, istorici, arhitecți, studenți, jurnaliști și colegi pasionați de arta populară. Replica urbană a fost dată Mariei Foltea de studentele și masterandele la etnologie, antropologie culturală și folclor din cadrul Facultății de Litere, Universitatea din București.

Împreună cu ele am dezbătut asupra recontextualizării acestor piese de port popular într-un mediu sociocultural citadin, recontextualizare fundamentată pe atașamentul și respectul față de identitatea culturală românească raportată la globalizare.

Prin darul poveștilor cusute cu acul pe pânză, grație smereniei vocației de învățătoare și pe baza științei creării de țesături și straie tradiționale vâlcene ale Mariei Foltea și mulțumită colegilor cercetători și promotori ai patrimoniului cultural imaterial de la CJCPCT Vâlcea prima ediție a „Întâlnirilor de Tezaur” s-a înfăptuit ca un eveniment cultural de succes. Vă mulțumim!

Dr. Anamaria Stănescu

Consilier, Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională - INP

Atelierul „CHARTER in REGIONS” - ediția a II-a

7

Deschidere „CHARTER in REGIONS” – ediția a II-a.

Complexul Național Muzeal ASTRA, cu sprijinul Institutului Național al Patrimoniului, a organizat cel de-al doilea atelier „CHARTER in REGIONS” în perioada 28-29 aprilie 2022, în incinta Pavilionului Muzeal Multicultural din Muzeul ASTRA Sibiu.

Alianța Europeană pentru Competențe Sectoriale specifice domeniului Patrimoniului Cultural reunește 47 de organizații, ce depun un efort comun pentru unificarea și profesionalizarea patrimoniului cultural pe întregul continent și pentru recunoașterea rolului acestui sector în dezvoltarea pe baze sustenabile a societăților și economiilor europene. Organizațiile în cauză reprezintă atât cererea, cât și oferta pe piața muncii în domeniul patrimoniului cultural.

Sunt identificate cinci direcții principale de analiză: 1) salvagardare și protejare; 2) meșteșuguri, practici și cunoștințe tradiționale; 3) diseminare și comunicare; 4) cercetare; 5) planificare și management. Astfel, nevoile și provocările sectorului patrimonial sunt fundamentate științific pe o abordare holistă.

Proiectul CHARTER (Cultural Heritage Actions to Refine Training, Educations and Roles) - finanțat prin Erasmus+ și coordonat de Lluís Bonet, Director of the Cultural Management Programme, University of Barcelona - face parte din programul general de cooperare sectorială privind competen-

țele al Comisiei Europene, inclus în „Agenda pentru competențe în Europa” (2016) și în „Pactul pentru competențe” (2020).

Subiectele întrunirii de lucru de la Sibiu au fost dezvoltarea și consolidarea ecosistemului patrimoniului cultural. Au participat 25 de specialiști (profesori universitari, cercetători științifici, muzeografi, manageri culturali), 19 meșteșugari (țesut, creare de port popular, olărit, prelucrare lemn, prelucrare piele, pictat icoane pe sticlă/lemn, dulgherie, tâmplărie, construire acoperișuri tradiționale de șindrilă și stuf etc.), restauratori și conservatori ce au susținut demonstrații practice, reprezentanți ai Autorității Guvernamentale și ai ONG-uri cu profil cultural.

Dezbaterile s-au concentrat asupra evoluției domeniului și a recalificării forței de muncă implicate în sfera patrimoniului cultural imaterial. Accentul a fost pus pe învățare, formare, transfer de cunoștințe și certificare. La Casa Artelor din Sibiu a fost prezentat proiectul Muzeului ASTRA - *Restaurarea și revitalizarea monumentului istoric Casa Artelor - Centru de activități și resurse regionale* (C.A.R.R.), finanțat prin Granturile SEE 2014-2021, în cadrul Programului RO-CULTURA.

Obiectivul principal al proiectului CHARTER constă în clarificarea cerințelor profesionale specifice pe baza unei analize strategice a competențelor și profilu-

Dezbateri – meșteșugurile tradiționale în context european.

Viitorul sediu al Centrului de Activități și Resurse Regionale - Casa Artelor Sibiu.

Atelier de prelucrarea lemnului pentru construirea acoperișurilor tradiționale.

rilor ocupaționale din domeniul patrimoniului cultural. Prin urmare, în raportul „Un nou peisaj pentru profesiile din sectorul patrimoniului cultural - concluzii preliminare”¹, autorii fac o analiză asupra politicilor publice și a cadrelor conceptuale utilizate, o evaluare a indicatorilor statistici actuali și a modului în care aceștia surprind sectorul patrimoniului și schițează descriptiv un model al domeniului patrimoniului cultural dezbătut în cadrul întrunirilor de lucru de la Riga și Timișoara din 2021. Modelul definește șase funcții: 1) cercetare și dezvoltare/educație; 2) management; 3) guvernare și elaborare de politici publice; 4) recunoaștere; 5) conservare și salvagardare; 6) implicare și utilizare. Apoi, autorii raportului „Educația și formarea profesională din sectorul patrimoniului cultural în Europa - trasee de calificare”² analizează transmiterea cunoștințelor specifice ocupațiilor din domeniul patrimoniului cultural prin intermediul formării profesionale și al educației formale, informale și non-formale și modul în care acestea conduc spre calificarea profesională și obținerea unui loc de muncă dedicate patrimoniului cultural în Europa.

În concluzie, Alianța CHARTER sprijină procesele de adaptare la nivelul sistemului educațional, astfel încât educarea și formarea culturală să reflecte, în mod durabil, prin programele sale de studii, nevoile curente și viitoare ale profesioniștilor patrimoniului cultural pe plan european.

Text și fotografii:

dr. Anamaria Stănescu,

Consilier Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională - INP

¹ Corr, S. Marçal, E. McMahon, P. Mignosa, A. van Leeuwen, J., (2021): *Report: A new landscape for heritage professions - preliminary findings*, CHARTER Consortium 2021-2024 (<https://charter-alliance.eu/results>).

² Baatz, W. De Luca, M. Piccininno, M. Riegler, K. (2021): *Report: Cultural heritage education & training - pathways to qualifications*, CHARTER Consortium 2021-2024 (<https://charter-alliance.eu/results/>).

EUROPEAN CULTURAL
HERITAGE SKILLS ALLIANCE

Subiectul prezentat în paginile revistei de față - un parteneriat între Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău și Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” - a fost reluat în aceste benefice luni, de când s-a renunțat la restricțiile impuse de pandemia de COVID-19. În esență, este vorba despre reluarea unei teme didactico-științifice aflate în desfășurătorul programului de pregătire profesională a viitorilor educatori (profesori pentru învățământul primar/preșcolar sau profesori de limba și literatura română pentru învățământul gimnazial). Pentru prima categorie de studenți (la programul de studii Pedagogia învățământului primar și preșcolar; pe scurt, PIPP), am utilizat drept suport motivațional conținutul *Curriculumului pentru educația timpurie*, ediția 2019, elaborat de Ministerul Educației Naționale, ca parte a *Curriculumului național* (2016), responsabil fiind Institutul de Științe ale Educației. Există în acest document oficial, la pagina 27, o mențiune privitoare la obligația educatorilor de a-i însoți pe preșcolari în ceea ce se numește „O incursiune în lumea patrimoniului cultural național și universal”, una dintre temele anuale de studiu. Chestiunea nu este departe de o altă direcție a acestei trepte de învățământ, numită „dimensiune a dezvoltării” (p. 23): „manifestarea unei atitudini pozitive față de limba română”, astfel încât la finalul perioadei preșcolare, copilul să fie capabil de „o serie de comportamente” menite a-l integra într-un sistem de cerințe primare pentru adaptarea socială. Considerând că prevederile *Curriculumului* sunt atinse prin efortul sistematic al întregului colectiv de educatori, devine posibilă „construirea etosului instituției de învățământ” (p. 8). Într-un mod asemănător sunt tratate particularitățile predării – învățării - evaluării la ciclurile primar și gimnazial.

Aceasta ar fi, în linii mari și voit secvențializate, realitatea căreia trebuia să-i facă față cadrul didactic titular de curs la disciplina literatura pentru copii, din tabloul orizontului de pregătire intensivă specific specializării. Problema ivită se raporta la identificarea acelei căi de accesibilizare a unei sintagme pretențioase precum „patrimoniul cultural” și de transmitere a unei oferte informative sintetizate și exemplificate. Ca urmare, am așezat într-un tablou schematic conținutul disciplinei la secțiunea „Literatură populară (folclorul literar pentru copii)”, cu detalii minime pentru cântecul-formulă (prin invocarea elementelor

cosmice sau a animalelor cu puteri magice), recitativul-numărătoare, cântecul însoțind jocul, versurile cumulative, jocurile de cuvinte și frământările de limbă. Exemplele au fost preluate din tratatul de istoria literaturii române al Academiei Române, volumul I. La acestea se adăuga literatura populară propriu-zisă, pe genuri: liric (doina, colinda, sorcova, cântecul de joc, strigăturile, cântecul de leagăn, descântecul), epic (în versuri: legenda, balada, poezia obiceiurilor sau în proză: legenda, snoava, basmul) și dramatic (jocul caprei, al ursului, al căluțului, brezaia, țurca, cerbul, vicleimul, vasilca ș.a.). Un gen aparte, aforistic și enigmatic, este ilustrat de zicători și proverbe, respectiv de ghicitori. O astfel de sinteză a devenit posibilul model de cercetare etnofolclorică: studenții au avut ca temă (nu singura, se înțelege) culegerea de texte aferente „folclorului mic” (echivalentul ocazional al folclorului copiilor) sau „folclorului mare”, corespunzător literaturii populare propriu-zise. Au fost și unele condiții: producția populară (pe cât posibil, inedită) să fie înregistrată audio și prelucrată după normele disciplinei: transcriere, localizare, datare etc. Rezultatul a fost semnificativ pentru gama de obiective propuse: în semestrul I al anului universitar 2021-2022, cei peste 200 de studenți, cu domiciliul în aproape toate zonele țării, au preferat „folclorul mic”, reflex probabil al pregătirii pentru ciclurile de învățământ inițiale.

În semestrul al II-lea al aceluiași an universitar, am lansat o provocare similară studenților de la specializarea limba și literatura română - limba și literatura engleză/franceză. De data aceasta finalitatea era centrată pe relația limba română - limba latină, obiectivată în culegerea de folclor, combinată cu extragerea a maximum trei cuvinte de origine latină și cu prelucrarea lor specifică disciplinei (marcarea legilor fonetice care au acționat de la limba latină târzie la româna actuală). Un exemplu: *părinte*, cu etimonul latinesc *parens*, *-tis* (declinarea a III-a imparisilabică); genitivul *parentis*, acuzativul *parentem*. Această a treia formă a generat în timp alcătuirea de azi, astfel: *a>ă* (închiderea vocalei *a* la *ă*); *e+n>în*; *-m>Ø* (căderea consoanelor finale).

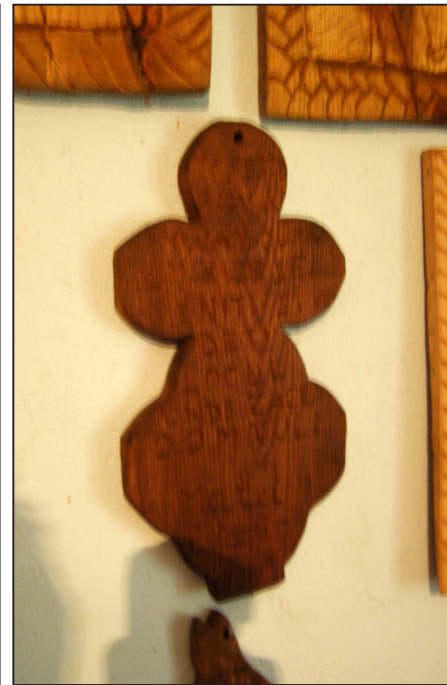
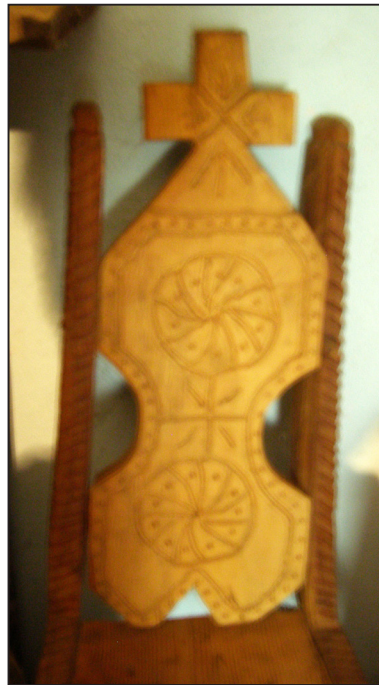
Profitul intelectual a fost vizibil, după cum și cel instituțional: studenții au acceptat statutul de cercetător în interiorul unui parteneriat ale cărui coordonate sunt nu doar cantitative, ci și formative.

Meșteri cruceri, între artă și amintire

În toposul popular, sfânta cruce marchează locuri deosebite cum ar fi cimitire, răscruci, hotarul satelor, uneori, case și fântâni, aflându-se acolo cu rol protector, izbăvitor de rele întâmplări și de toată lucrarea diavolului.

Din modul simplu al omului de a-și manifesta religiozitatea și de a pune semnul crucii, marcând unele spații în viața sa, actualii meșteri cruceri fac artă, ornamentând cu modele populare crucile, troițele sau răstignirile pe care le realizează.

În Maramureș, am mai descoperit încă și anul acesta astfel de meșteri care dau viață și frumusețe crucilor.

Pe de altă parte, la hotarele satelor, în speță, al satului Sălcium, din județul Alba, străjuiesc cruci care au fost puse ca să apere satul de ciumă. La ele, se mai slujesc sfinte Masluri sau se mai face aghiazmă, dar, în rest, stau stinghere în locuri pustii, de o rară frumusețe. Și meșterii cruceri lipsesc. Și nu mai are cine să readucă la viață crucile, așa cum strămoșii au rânduit, ca să fie de pază satului.

Text și fotografii:
Dr. Iuliana Băncescu,
 Cercetător științific II,
 Patrimoniu Imaterial și
 Cultură Tradițională - INP

Am numit-o pâine pască. De multe ori însă, este făcută din aluat de cozonac sau este ca o prăjitură rituală, cu brânză. Însă mai este numită astfel și anafura care se împarte credincioșilor (eventual, stropită cu vin), la Sfânta Liturghie pască. Pasca, așa cum este cea mai cunoscută ca denumire, nu încetează a fi pâinea rituală care însoțește sărbătorile pascale ale românilor și în prezent.

Denumirea este una de sorginte latină. Pasca (Mața, la evrei) era, inițial, pâinea nedospită care se mânca cu ierburi amare și cu carne de miel. În prezent, ea este aliment de bucurie, în care se pun brânză și stafide, arome.

Centrele comerciale au standardizat pasca în formă circulară, cu cruce la mijloc, umplută cu brânză. În satele românești însă, ea se ornațează cu frunze și flori din aluat, în cazul în care nu este umplută sau se poate face și în formă dreptunghiulară. O bună parte dintre gospodine o fac acasă, ele însele, pentru a aduce, prin munca lor, omagiu suferinței lui Iisus, dar și pentru că gustul este considerat a fi mai bun, gospodina căutând cele mai alese ingrediente pentru pască.

Pasca este o adevărată emblemă a Paștilor contemporane, nelipsind de pe mesele românilor, alături de ouăle roșii și de miel. Din păcate, societatea de consum a ajuns să pună accentul pe mâncare și pe trăirea exterioară (eventual, socială), distracție, în detrimentul trăirii mistice creștine, care ține de lumina învierii lui Hristos și de învierea duhovnicească a oamenilor, care se reactualizează, prin aceasta, în fiecare an.

Sfințită de preot, pasca este considerată a fi tămăduitoare, alături de celelalte mâncăruri sfințite din coșul pascal - ouă, usturoi, slănină, friptură de miel, miel din aluat etc. De aceea, se consumă în totalitate de către oameni, fără a se arunca sau da animalelor.

Obiceiul de a face și consuma pască are toate șansele să fie perpetuat, în viitor. La fel ca și toate obiceiurile populare pascale. Pâinea pască, oricum ar fi ea, rămâne un simbol peste timp. Trebuie însă să fim atenți și la modul în care trăim sărbătoarea Învierii, pentru ca aceasta să nu fie numai pentru bucuria trupului, ci și o desfătare pentru suflet, așa cum Biserica a rânduit-o dintru începuturi.

Text și fotografii:
Dr. Iuliana Băncescu,
Cercetător științific II,
Patrimoniu Imaterial și
Cultură Tradițională - INP

16

Pricesnele dedicate crucii

Există mai multe pricesne dedicate crucii. Ca și în cazul altor teme, „crucea” este prezentă și în alte tipuri de cântări, cum ar fi: cele dedicate patimilor Domnului, sărbătorilor, învierii, cele ce au aspect de rugăciuni și altele.

La ortodocși, teologia crucii este una a bucuriei, crucea fiind semnul Biruinței asupra diavolului, semn creștin, prin excelență. A-ți lua crucea și a-i urma lui Hristos înseamnă a-ți lua viața ta cu toate neputințele și necazurile și a-l urma lui Dumnezeu. A-ți duce crucea înseamnă a purta un necaz, o boală, o neputință. Înainte de venirea lui Hristos, crucea era unul dintre mijloacele de tortură, cel mai umilitor, pe care erau așezați condamnații la moarte. Prin jertfa Mântuitorului însă, crucea s-a sfințit; ba, mai mult, a devenit semn al biruinței împotriva diavolului și a suferinței. De aceea, în ortodoxie ea nu mai este un simbol trist, greu, ci unul luminos și sfânt.

Am insistat asupra acestei idei deoarece, în cântările pe care le studiem, crucea apare mai mult în ipostaza ei tristă, de „loc” pe care Hristos și-a dat viața și mai puțin ca semn al biruinței creștine. Accentuat este caracterul liric al versurilor. Mila pentru Iisus cel „biruit sub cruce” este un sentiment prezent în mai multe locuri. Mai puțin se subliniază că Iisus a înviat, biruind și crucea ca instrument de tortură și moartea.

În cazul cântărilor noastre, tocmai datorită tendinței lor către lirism, crucea este prezentă în strânsă legătură cu patimile Domnului; este un prilej de a evoca cu compasiune patimile, dar și de a vedea, prin cunoașterea și rețineră lor, un mod de urmare a lui Hristos, o jertfă personală, imitând jertfa lui Iisus pentru lume. Pentru om aceasta înseamnă nu atât chin fizic, ca pentru Domnul, cât răbdarea necazurilor, o permanentă mucenicie. În jurul ideii de jertfă a Domnului se întrevăde un nimb de slavă, dublat de milă și de dorința de a-l urma Lui; sunt inflexiuni dramatice care nu se regăsesc în alte tipuri de cântări.

Pe de altă parte, crucea este legată de „mine”, de persoana „mea”, care fie că își plânge păcatele la cruce, fie slăvește crucea și pe Domnul care a murit pe ea, sau i se închină. Pentru aceasta, crucea intră în sfera semnificațiilor personalizate, legate de universul creștin al eului, de mântuirea și chemarea personală a fiecăruia către Dumnezeu.

Totuși, în toate ipostazele în care apare crucea în cântări, ideea slăvirii ei ca simbol de sine stătător este mai slabă, în comparație cu cultul oficial ortodox unde există stihire ale crucii, Acatistul Sfintei Cruci, zile de prăznuire (14 septembrie, Înălțarea Sfintei Cruci și a patra duminică din Postul Mare, Duminica Sfintei Cruci).

Această umbră, oarecum, a crucii și receptarea restrictivă a semnificațiilor sale în pricesne se datorează, cum spuneam, pe de o parte, facturii lirice a cântărilor, iar pe de alta, mai puținei cunoașteri a teologiei și semnificației crucii sau dorinței de a sublinia partea de chin al Domnului, de suferință și durere pentru lume. Aceasta se întâmplă deși ea este foarte mult utilizată chiar de către interpreții acestor cântări, în cultul particular, și în multe împrejurări ale vieții: la trecerea pe lângă o biserică, la vreme de spaimă, neputință, când se dezlănțuiesc furtuni, tună, trăsnește etc. Ca semn protector, crucea este prezentă în locurile cercetate de noi în curțile oamenilor (troițe), ale bisericilor, la răscruci, pe fântâni. Există, în popor, credința în puterea sfântă și izbăvitoare a crucii, și chiar o teologie populară a ei, în consens cu învățătura ortodoxă.

Absența acestor semnificații în textele noastre demonstrează însă apartenența lor la ideologia religioasă a Oastei Domnului, care are concepția restrictivă, descrisă mai sus, despre cruce - o slavă umbră de tristețea morții Domnului, care parcă nu ar mai cunoaște ieșirea (aflată, în ortodoxie, în Înviere).

Cu toate acestea, cântările dedicate crucii reprezintă un capitol special în spiritualitatea creștină populară, îndemnând la meditație, rugăciune, la simțirea poverii propriilor păcate și la vederea modului în care fiecare dintre oameni, prin păcat, se face părtaș răstignirii Mântuitorului nostru. Puse în contextul ortodoxiei, ele primesc lumina crucii și a Învierii, dobândind semnificații depline și rosturi adânci atât în viața particulară a oamenilor, cât și în cultul divin public.

JOS PE CRUCEA RĂSTURNATĂ

Jos pe crucea răsturnată
 Dintr-un sat
 Am văzut un om odată
 Stând cu fața-n mâini lăsată
 Și plângea de jalea toată
 Apăsat.
 M-am oprit atunci din cale
 Lângă el.
 Curgeau lacrimile vale,
 Printre degete, în poale,
 Sfâșiat, zdrobit de jale,
 Călător oprit în cale
 Singurel.
 Când i-am zis să nu mai plângă
 Sta duios
 Și-a pus fruntea-n mâna stângă
 Și din gene-a prins să strângă
 Să oprească și să strângă
 Lacrima-i prelinsă lângă
 Cruce jos.
 Fața era albă toată
 Ca de crini
 Dar albeața ei curată
 Sângele-o brăzdase toată
 Căci pe fruntea-nsângerată
 O cunună era roată
 Numai spini.
 Iar în palme și-n picioare
 Răni de cui
 O, și-atunci plin de mirare
 Mi-am adus aminte care
 E străinul din cărare
 Când mă-ntorc, o, Doamne mare,
 Nu-l văzui.
 Dar atunci când trec prin sate
 Ori prin lunci
 Și văd cruci zăcând uitate,
 Mie-mi pare că pe toate
 Stă Iisus plângând în coate
 Multa lumii răutate
 Ca atunci.

LA UMBRA CRUCII TALE

La umbra crucii Tale
 Eu, Doamne, vreau să vin,
 Să-mi plâng mereu trecutul
 Și Ție să mă-nchin.
 La umbra crucii Tale
 Eu, Doamne, vreau să fiu,
 Să plâng, să cânt cu jale,
 Din moarte să înviu.
 La umbra crucii Tale
 Eu vreau să-ngenunchez,
 Căci numai Tu, stăpâne,
 Din greu mă liberezi.
 La umbra crucii Tale
 E pacea și odihna,
 Nădejdea, mângâierea,
 Dreptatea și lumina.
 La umbra crucii Tale
 Eu vreau să chem mereu
 Pe cei ce în viață
 Nu-L au pe Dumnezeu.
 Dac-aș putea să zbor
 Mai sus de astă vale
 Aș spune tuturor
 De jertfa crucii Tale.
 În lumea asta, Doamne,
 E vrajbă, chin și jale,
 De-aceea vreau să stau
 La umbra crucii Tale

DOMNUL IISUS

Domnul Iisus, pe cruce sus,
 Răbdând supus ocară,
 A sângerat nevinovat,
 Dar ne-a purtat povara.
 El s-a jertfit, că ne-a iubit
 Și ne-a gătit scăparea,
 Ca tu să vrei plângând să cei
 Și-n dar să iei iertarea.
 O, de-ar putea iubirea Sa
 Inima ta s-o-nfrângă
 Primind în dar cerescul har,
 Păcatu-amar să-ți plângă.
 Tu ai vedea cum jertfa Sa
 Poate spăla pe oricare

Și-ai sta oricui plângând să-i spui
 De mila Lui cea mare.

IISUS

Pe drum, cu spini încununat,
 Cu crucea-n spate, nemâncat,
 Iisus azi trece iar.
 E cald și crucea este grea,
 Sudori se scurg din fruntea Sa
 Și spinii-L dor amar.
 Priviți-L cum se uită blând
 La cei ce îl hulesc scuipând
 În sfântă fața Sa.
 El vine între-aceleași dealuri,
 Golindu-și singurel paharul
 Ce-odat' a fost să-l bea.
 Dar pentru ce ne rabdă toate?
 Gândește-te, iubite frate,
 Gândește-te până ești viu.
 Gândește-te, că mâine poate
 Te va chema bătrâna moarte
 Și-atunci va fi târziu.

CU CRUCEA-N SPATE

Cu crucea-n spate trec și-acum,
 Însîngerat, pe-al lumii drum,
 Cu mâinile-n piroane vin,
 La uși închise eu suspin.
 Cu mâinile-n piroane bat,
 La uși închise de păcat.
 N-aud pe nimeni și pornesc,
 Sub crucea grea mă prăbușesc,
 Sunt plin de răni, de sânge plin -
 N-aude nimeni când suspin.
 Izvoare curg din jertfa mea -
 Nu vine nimeni ca să bea.
 Eu sînt păstorul cel ceresc,
 Dar oamenii mă ocolesc.
 Îi chem pe toți, de toți mi-e dor -
 Eu sînt păstorul tuturor.
 Vreau ca să intru-n casa ta -
 Deschide-acum, nu mă lăsa .
 Eu sînt al lumii împărat -
 Cu coasta-nsîngerată bat.
 Deschide-acum, că anii fug -

Ia astăzi dulcele meu jug,
Căci jugul meu este ușor -
Pe lume tu ești călător.

TRECE-NCET CU CRUCEA DOMNUL

Trece-ncet cu crucea Domnul
Către Golgota se suie,
Iar în palme și-n picioare
Fărdelegea-i bate cuie.
Chin amar El a răbdat
Pentru al nostru păcat,
Dar prin chinul suferit
El pe noi ne-a mântuit.
Trece Domnul și suspină
Și se roagă pentru tine
Să nu pieri în fărdelege
Să te-apropie de Sine.
Dacă vrei ca mântuire
Sufletească s-ai vreodată
Către Golgota cu Domnul
Suie calea-nsângerată.
Suie și sub crucea-n lacrimi,
Plângi păcatul tău și-l lasă;
Numai sângele Său spală
Viața ta cea păcătoasă.

BUCURĂ-TE SFÂNTA CRUCE

Bucură-te, sfântă cruce,
Nădejdea noastră cea dulce;
Pe tine-a murit Hristos
Pentru drepti și păcătoși.
Sângele-i s-a scurs din vine,
Buzele-i de fiere pline.
Necredința, canon (...)
Contra crucii lui Hristos.
Cruce, ție ne-nchinăm,
Pe Hristos îl lăudăm;
Inima noastră întreagă
Ti-o dăm ție, cruce dragă.
Cin' pe tine te iubește
De păcat se mântuiește;
Pe tine-a murit Hristos
Pentru drepti și păcătoși.

LA UMBRA CRUCII TALE

La umbra crucii Tale
Eu, Doamne, am să vin,

Să-mi plâng și eu păcatul
Și Ție să mă-nchin.
La umbra crucii Tale
Eu, Doamne, am să fiu
Să plâng, să cânt cu jale,
Din moarte să înviu.
La umbra crucii Tale
Eu vreau să-ngenunchez
Căci numai Tu, Săpâne,
Cu greu mă liberezi.
La umbra crucii Tale
E pacea și hodina
Nădejdea, mângâierea,
Dreptatea și lumina.
La umbra crucii Tale
Eu vreau să chem mereu
Pe cei ce în viață
Nu-l au pe Dumnezeu.
Dacă-ai putea să zbor
Mai sus de astă vale
Aș spune tuturor
De jertfa crucii Tale.
În lumea asta, Doamne,
E vrajbă, chin și jale;
De-aceea vreau să zbor
La umbra crucii Tale.

LA UMBRA CRUCII

Străină a fost viața mea
Și plânsul m-a-nsoțit în ea;
A fost o viață de amar
Și de durere fără hotar.
Târziu de tot am întâlnit
Un om pe care l-am iubit;
Eram pe lume singurel
Și rezim am aflat în El.
În seara când l-am întâlnit,
Zăcea sub cruce biruit
De greutate și de amar
Și de dureri fără hotar.
O clipă am stat și am privit
Spre cel pe cruce răstignit;
Abia atunci văzui și eu
Câte-a-ndurat Stăpânul meu.
Eu sufăr c-am păcătuit,
Dar El de ce a suferit?
Eu port a mele fărdelegi,

El a purtat a lumii-ntregi.
Eu strig când sunt nedreptățit;
El s-a rugat și răstignit.
Eu pe dușmani i-am dușmănit,
El totdeauna i-a iubit.
Și stând mereu privind la cui,
Am plâns la umbra crucii Lui;
Am plâns mereu pierdut și dus
La umbra crucii lui Iisus.
De-atunci în sufletu-mi pusti
Eu L-am iubit fără să știu,
Căci am văzut în gândul meu
Ce-a făcut El și ce fac eu.

IISUS PE CRUCE

Când era Iisus pe cruce
A strigat cu glasul dulce.
A strigat că-i era sete -
L-au adăpat cu burete.

Refren : O, vai, rănilor mele,
Tare mă dor.

Că în trei ceasuri de vreme
Soarele n-a dat vedere.
Fiere-amară și oțet
I-a fost băutura tot.

Luna, stelele s-au stâns
Și de jale toate-au plâns
Iar îngerii n-au cântat,
Văzând pe-al lor împărat.
Cunună neagră de spini,
Stând pe cruce-ntre suspini.
Din Fiul lui Dumnezeu
Curge sângele pârău.
Din cap, mâini și din picioare
Curge sângele șuvoaie.
Cum era pe cruce frânt,
A strigat cu glasul blând.
Stând sub arșița de soare,
Mă zbăteam în chinuri grele -
Chinuit, batjocorit,
De oameni cum sunt hulit.
Ranele mă dureau rău -
M-a părăsit Tatăl meu.
Sunt singur și n-am pe nime'
Ca să stea pe lângă mine.
Ucenicii m-au lăsat,

De la mine au plecat;
 Pe săraci i-am săturat,
 Pe bolnavi i-am vindecat,
 Dar acuma n-am pe nime
 Ca să stea pe lângă mine.
 C-am venit la voi lumină -
 Pe cruce mi-ați dat hodină.
 Viață-n lume am adus -
 Eu pe cruce am fost pus.
 În mâna dușmanilor
 M-a dat Tatăl ca să mor.
 Toți în față mă scuipau,
 Cu palmele mă băteau.
 Cunună de spini pe frunte,
 Crucea-mi era grea de sânge.
 Puterile îmi slăbesc,
 Pe cruce mă chinuiesc.
 Între tâlhari Tatăl dulce
 M-a lăsat să mor pe cruce.
 Vai de omu-acesta rău,
 Că nu crede-n Dumnezeu,
 C-a creat izvoarele
 Și-a făcut și apele.

PLÂNGEREA PRECISTII

Pe Iisus când l-a zărit,
 Că-i pe cruce răstignit,
 Maica Sfânt-a suspinat
 Și a lăcrimat.
 O, prea-iubit Fiul meu,
 Fiu și Dumnezeu
 Cum lăsați pe Maică-ta
 În așa durere grea.
 Că în loc de zăua bună
 Văd de spini o cunună
 Și în loc de bucurie
 Numai plâns și jale mie.
 Cum Simion proroci
 Astăzi se împlini
 Că azi prin inima mea
 A trecut ca sabia.
 Unde-s ucenicii Tăi,
 Unde-s prietenii Tăi;
 Azi cu toți Te-au părăsit,
 Fiul meu iubit.
 Numai Ion învățcel

Ce-L iubea pe El,
 Lângă mine stă mereu
 Și Te jeleşte cu greu.
 Azi plânge cu întristare
 Cer, pământ și soare;
 Îngerii s-au tulburat
 De ce s-a-ntâmplat.
 Soarele s-a-ntunecat,
 Luna a lăcrimat,
 Pământul s-a-nfricoșat
 Și s-a cutremurat.

Text și fotografii:
Dr. Iuliana Băncescu,
 Cercetător științific II,
 Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională - INP

Târgul de Jucării - ediția a XV-a

Complexul Național Muzeal ASTRA a organizat „Târgul de Jucării”, ediția a XV-a, în perioada 28 mai-1 iunie 2022, în cadrul Muzeului în aer liber din Dumbrava Sibului. Târgul s-a desfășurat grație d-nei dr. Raluca Ioana Andrei, Șef Serviciu Produse culturale. Relații cu publicul, Direcția Marketing cultural și a echipei sale de muzeografi.

Activitățile din cadrul programului au fost destinate copiilor și adulților cu inimă de copil. Alături de creatorii populari de jucării, muzeografi au îndemnat publicul să experimenteze și să observe în mod direct cunoștințele și practicile tradiționale de realizare a obiectelor ludice ale copilăriei de altădată.

Meșteșugari români și moldoveni au ilustrat practic metode și tehnici de confecționare ale jucăriilor tradiționale, precum titirezul, cârâitoarea, praștia, morișca, păpuși din pănuși, mobilier pentru păpuși din lemn, jucării textile zoomorfe umplute cu lavandă, jucării din lână croșetată ori împâslită, fluieri din lut ars în formă de păsări, marionete de la cele mai simple „degetare” până la personajul „Păcală” etc. Totodată, atelierelor pentru decorat turta dulce au bucurat participanții la târg.

Titirez confecționat de meșterul în prelucrarea lemnului Florin Popțean.

Păpuși create de împletitoarea de pănuși Julianna Balint.

Cârâitoare realizată de creatorul de jucării Zoltan Bed.

Creatorul de jucării Demeter Miklos.

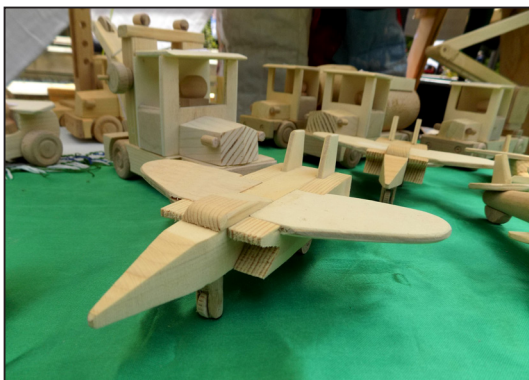
Atelier de confecționat jucării din pănuși – meșter Valerica Frătoaica.

Atelierele interactive din zona Etno Tehno Parc a Muzeului ASTRA au fost completate cu un campionat de joc de cărți pe echipe „Alege o meserie și joacă!”, ce aparține categoriei de jocuri competitive. Astfel, datorită educatorilor muzeali, copiii au dobândit cunoștințe despre fierar, dogar, olar, țesător, agricultor, oier etc. Spre exemplu, aceștia au descoperit prin joc informații despre gospodăria, atelierul, uneltele și produsele fierarului ori despre cum se potcovesc caii.

Competitivitatea copiilor a fost împletită minunat cu vertijul ludic în cadrul quiz-urilor și al vânătorii de comori („Moa-ra norocoasă”, „Meșterul olar și oala fermecată”, „Drumul firului de lână” etc.) ori

Ipostaze ludice ale oltenilor – creatoarea de jucării Valerica Frătoaica.

Avion din lemn – creatorul de jucării din lemn Corneliu Zaharia.

Jucării croșetate de Daniela Chivu.

Jucării împâslite de Mădălina Cupitu.

Jucării umplute cu lavandă – Liliana Nicula.

Instrumente pentru împâslit lâna – Roxana Vasile.

Instrumente de lucru pentru jucării din lemn - Corneliu Zaharia.

a traseelor prin pădure în „Cursa cu obstacole a lui Creangă!”. Cei care s-au jucat au trecut probe ale căror nume au fost inspirate ingenios din folclorul literar non-ritual românesc, precum „obstacolul lui Harap Alb”, „obstacolul Punguța cu doi bani” sau „obstacolul Capra cu trei iezi”. Prin astfel de întreceri ludice, viitori adulți au căpătat încredere în sine, spirit de echipă și curaj. Jocul de rol s-a datorat spectacolelor de teatru interactiv „Cearta personajelor celebre”, teatrului de magie și concertului „Clasic e fantastic - Copilăria Compozitorilor”.

Programul celor cinci zile de târg a fost completat de diafilmele copilăriei, de pictură pe șevalet și pe ceramică, de ateliere de colaj și de hârtie manuală, de ateliere de storytelling Usborne, de jocuri și activități cu specific Taekwon-do. MindSpot a invitat la joacă atât pe cei mici, cât și pe cei mari. La finalul fiecărei zile a fost organizată o tombolă cu premii.

Ziua Copilului a fost încununată de vernisajul expoziției „Copilărie, credință și speranță” a Școlii din Ticera. Din cauza condițiilor meteo nefavorabile, lansarea oficială a „Platformei educaționale Etno Tehno Parc” a fost amânată pentru o dată ce va fi stabilită ulterior.

Text și fotografii:

dr. Anamaria Stănescu,

Consilier, Patrimoniu Imaterial și Cultură Ttadițională - INP

Meserii legendare. Despre patrimoniu cultural și persoanele ajunse la vârsta senectuții

Încercarea de a reuni, în cadrul patrimoniului cultural, seniorii performer ai unor meserii pe cale de dispariție constituie o realitate a societății contemporane și un deziderat, ce atrage atenția, fiind focusat pe adoptarea unei viziuni sustenabile asupra comunității. Patrimoniul cultural furnizează diverse posibilități și alternative de aderare și acces, incluziune a cetățenilor, de diferite vârste la respectivul bun comun, dacă parteneriatul dintre generații - chintesență fundamentală ce stă la baza principiului de moștenire, păstrare și transmitere a elementelor și expresiilor cu valoare de patrimoniu - este conștientizat și pus în aplicare. De asemenea, în cadrele conceptuale ale noilor considerații privind patrimoniul cultural, tangibil și intangibil, se pune accent pe facilitarea accesului vârstnicilor la activități și acțiuni ce le-ar oferi privilegiul unei senectuți de calitate, pe parcursul căreia să le fie recunoscute meritele și experiența de a fi forțe motrice în promovarea feluritelor expresii de patrimoniu. Astfel, în accepția Agendei 2030 a Organizației Națiunilor Unite¹, ce reprezintă un plan de acțiuni de dezvoltare durabilă, ulterior adoptate și de UNESCO, care a reconsiderat patrimoniul ca o resursă și beneficiar favorabil al obiectivelor de dezvoltare sustenabilă, prevede că este importantă depășirea ideii că persoanele în vârstă sunt un grup vulnerabil, acestea „trebuie să fie recunoscute ca agenți activi ai dezvoltării sociale în vederea obținerii unor rezultate cu adevărat transformatoare, incluzive și durabile”². În această ordine de idei, „având în vedere natura multidimensională

¹ *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Resolution Adopted by the General Assembly on 25 September 2015.

² *Ageing, Older Persons and the 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations Development Programme, New York 2017, p. 7.

a îmbătrânirii și scăderii populației, se consideră că intervențiile emergente ale autorităților pentru a asigura implementarea obiectivelor de dezvoltare durabilă ar trebui orientate către sprijinirea educației continue și pe tot parcursul vieții și îngrijirea sănătății pentru toți; să încurajeze comportamentul de economisire și stilul de viață sănătos pe tot parcursul vieții”³. Respectiv, aceste acțiuni vizează vârstnicii, iar în cheia abordării noastre se concentrează și pe multiplele posibilități pe care aceștia le au atât pentru transferarea patrimoniului ce-l posedă, cât și pentru accesul și participarea lor la acțiuni ce îl pot pune în valoare.

Această introducere este pertinentă pentru a contextualiza proiectul „MESERII LEGENDARE”, ce s-a desfășurat în perioada 28 martie-8 aprilie 2022, inițiat de Centrul pentru Seniori al Municipiului București - CSMB și derulat în parteneriat cu Senatul României - Comisia pentru învățământ, știință, tineret și sport, Guvernul României, Confederația Națională pentru Antreprenoriat Feminin (CONAF) și Institutul Național al

Patrimoniului. Conținutul proiectului a constatat în organizarea expoziției „Meserii legendare” și desfășurarea unor ateliere demonstrative de creație, în foaierul Sălii de Plen a Senatului României, ce au avut drept scop sprijinirea activităților culturale, educative și recreative prin stimularea creației artistice în rândul seniorilor și prin încurajarea acestora ca păstrători și transmițători ai vechilor meserii către tânăra generație.

Organizatorii și partenerii proiectului au recunoscut, prin acest eveniment, valoarea și meritul reprezentanților unor meserii obișnuite în cotidianul urban al Bucureștiului din istoria relativ recentă, dar inedite și pe cale de dispariție în noile conjuncturi ale contemporaneității. Meseriile de pălărier, pielar și pantofar, tapițer, ceasornicar, flașnetar, ipsosar, acordor de pian, creator de modă vestimentară etc. au făcut obiectul proiectului expozițional. De asemenea, activitățile au constituit medii deschise și prietenoase pentru seniori de a împărtăși istorii de viață, experiențe, amintiri asociate istoriei orașului și a țării, reconstruind și transferând astfel o memorie orală, o istorie trăită către tinerii care au participat la aceste acțiuni. Spre exemplu, plecând de la conținuturile celor 17 obiective de dezvoltare durabilă stipulate în Agenda 2030, astfel de activități se circumscriu obiectivului numărul 1, care este orientat spre favorizarea unei stări de bine, asigurarea unei sănătăți mentale și fizice și satisfacerea unor nevoi spirituale, de socializare și incluziune. De asemenea, acest proiect a asigurat accesul și participarea, atât a seniorilor, cât și a tinerii generații la o viață culturală activă, prin adeziunea la

Nicolae Zdărcă - pălărier.

Secvență din Expoziția Meserii Legendare.

Pălării confecționate de Nicolae Zdărcă.

³ Marcin Pawel Jarzebski, Thomas Elmqvist, Alexandros Gasparatos et al., *Ageing and Population Shrinking: Implications for Sustainability in the Urban Century*, în *NPJ Urban*, 1, 2021, Articolul numărul 17, <http://dx.doi.org/10.1038/s42949-021-00023-z>.

Instrumentele de lucru ale meșterului tapițer Octavian Ionel Buză.

Atelier Demonstrativ - manufactură, Brândușa Oancă - păpușar.

organizații și grupuri ofertante din punct de vedere social.

Institutul Național al Patrimoniului, partener al proiectului „Meserii Legendare”, a oferit și susținut astfel accesul cetățenilor la patrimoniul cultural, contribuind la îndeplinirea dezideratelor dezvoltării durabile în domeniul culturii și anume, prin asigurarea stării de bine și îmbătrânire activă, învățare și dialog între generații, prin valorificarea expresiilor contemporane de patrimoniu cultural. Prin implicarea în acest demers, s-au respectat recomandările Convenției UNESCO privind Patrimoniul Cultural Imaterial adoptată la Paris 2003, respectiv Legea nr. 410/2005, prin care se ia în considerare necesitatea de a stimula conștientizarea, în special în rândul tinerei generații, a importanței patrimoniului cultural imaterial și a salvagădării sale, precum și recunoașterea rolului inestimabil al patrimoniului cultural imaterial ca factor de apropiere, de schimb și de înțelegere socială. De asemenea, prin susținerea acestui proiect, Institutul Național al Patrimoniului a implementat obiectivul 17 de dezvoltare durabilă, care prevede cooperarea, parteneriatul între instituții și organizații privind susținerea și desfășurarea proiectelor orientate spre promovarea, dezvoltarea practicilor sustenabile de patrimoniu și acces la acesta. Întâlnirile și discuțiile din cadrul proiectului au fost un model de bune practici pentru promovarea valorilor umane și profesionale, care se înscriu în strategiile Institutului Național al Patrimoniului prin realizarea de cercetări, studii, expoziții și ateliere în domeniul patrimoniului cultural imaterial și al culturii tradiționale, inclusiv cel al meșteșugurilor și meseriilor tradiționale.

Meseriile promovate prin intermediul expoziției „Meserii Legendare” și Atelierele Demonstrative de Creație organizate în cadrul proiectului sunt relevante și sunt în acord cu proiectele INP, derulate prin structura Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională, care inițiază și derulează astfel de programe privind activități de conservare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial. Prin vizita de documentare la atelierele de creație „Pălăria de ieri și de azi”, „Zbor peste timp...”, specialiștii noștri⁴ au observat și analizat colaborarea între generații, transmiterea, în special prin intermediul educației formale și non-formale, a cunoștințelor, tehnicilor asociate vechilor meserii, care sunt pe cale de a intra în fondul pasiv al practicilor ocupaționale contemporane. Proiectul a oferit posibilitatea includerii lui Nicolae Zdărcă - pălărier și Brândușa Oancă - păpușar în „Repertoriul Meșterilor și Practicilor Tradiționale”, proiect derulat în cadrul Programului Protejarea patrimoniului cultural imaterial.

Plecând de la declarația Organizației Mondiale a Sănătății precum că persoanele în vârstă continuă să lucreze și să desfășoare activități de voluntariat, iar „participarea lor la viața socială, civică și economică a orașului este strâns legată de experiența lor de incluziune”⁵, am observat pe parcursul desfășurării proiectu-

⁴ Dr. Corina Mihăescu, coordonator Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională; dr. Dorina Dragnea, șef Secție Cercetare Aplicată și Promovare; dr. Anamaria Stănescu, consilier, Secție Cercetare Aplicată și Promovare.

⁵ World Health Organization, *Global Age-Friendly Cities: a Guide*, 2007, p. 45. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43755>.

lui că protagoniștii expoziției sunt exemple pertinente în acest sens, dovedind o atitudine pozitivă și participativă, dorință de afirmare și de a fi apreciați. Ei au dat dovadă de disponibilitate în a-și împărtăși și a transmite cunoștințele, tehnicile asociate meseriilor ce le profesază. În acest sens, amintim diversitatea meseriilor promovate în cadrul proiectului și purtătorii, performerii acestora: Nicolae Zdărcă (92 ani) - pălărier; Brândușa Oancă (62 ani) - artist păpușar; Octavian Ionel Buză (61 ani) - meșter tapițer; Vasile Enișor (55 ani) - flașnetar; Radu Dumitru (60 ani) - ceasornicar; Maria Vătafu (80 ani) și Ivan Vătafu (87 ani) - specialiști în domeniul pielăriei și încălțămintei; Traian Nica Țuckman (73 ani) - pictor portretist; Ioan Nicolau (93 ani) - faimos designer vestimentar al anilor '50, creator al unor jocuri celebre; Maria Rădulescu (85 ani) - meșter ip-sosar; Alexandru Pscheidt (76 ani) - acordor de pian; Ion Botescu (62 ani), - cel mai longeviv chelner; Gelu Călin (62 ani) - șofer de troleibuz; Dorina Nemeș (66 ani) - conductor de tramvai; Comandor Aviator Petru Tămășdan (95 ani) - pilot de linie, scriitor, poet; Comandor Vasile Iurașcu (90 ani) - primul pilot român care a zburat cu elicopterul în 1956; Comandor (Rtr) Alexandru Popa (68 ani) - pilot de elicopter, scriitor. Seniorii, prin meseriile lor, amintesc de spiritul unei epoci. Chiar dacă rămân ancorați emoțional în acel cadru temporal, în același timp reușesc să participe la viața economică, prin prestarea muncii, prin exploatarea cunoștințelor, competențelor, experiențelor ce le dețin, astfel încercând să-și asigure un trai decent și exemplificând ideea obiectivului numărul unu al Agendei 2030 - eradicarea sărăciei în toate formele sale. Vârșnicii își valorifică propriile cunoștințe, ce sunt un capital social și economic, prin performarea meseriilor, având parte prin urmare de un lucru decent și productiv (obiectivul 8).

Atelierul de artă vestimentară „Pălăria de ieri și de azi” a favorizat un dialog intergenerațional atât între cei care practică meseria, pălărierul Nicolae Zdărcă și designerul de pălării Cosmina Niculescu, cât și un dialog de transfer al experiențelor, cunoștințelor către cei cointeresați, tânăra generație. Astfel de anturaje plăcute, de dezvoltare și exprimare a individualității creative și artistice creează medii alternative de asigurare a stării de bine (obiectivul 3), prin excluderea izolării sociale și fortificarea creării și diversificării relațiilor de grup și de vârstă.

În cadrul Atelierului Demonstrativ de Creație - Manufactură, Brândușa Oancă, artist păpușar, a realizat și asamblat păpuși și marionete îmbrăcate în port popular, reprezentând în același timp personaje din diverse povești populare. La Atelierul de Arte Vizuale, Traian Nica Țuckman a arătat diferite tehnici de realizare a portretului, oferind valoroase lecții și indicații metodologice și stărnind elevilor interesul pentru arte plastice. Comandorii Alexandru Popa și Vasile Iurașcu, utilizând fotografii și piese din uniforma de aviator, au povestit istoria și evoluția aviației aeronauticii românești în cadrul Atelierului de Istorie a Aviației. Copiii au avut parte de o informare interactivă, au putut experimenta activități extra curriculare, exemplificând contribuția proiectului la implementarea obiectivului numărul 4, care prevede o educație de calitate și promovarea instruirii pe tot parcursul vieții, atât pentru tineri, cât și pentru seniori, prin diversificarea mediilor de învățare, orientate spre un caracter informal și relaxant, creativ și colaborativ.

Proiectul „Meserii Legendare” reprezintă o dovadă exemplară de a omagia și respecta munca oamenilor, temerari în practicarea meseriilor lor, care pentru secolul vitezei și al tehnologiei, par desprinse din povești, relice ale unor alte epoci și realități urbane. În același timp, evenimentul a pus în evidență cunoștințe, competențe tehnice și instrumentar specific, ce câștigă valoare într-o lume a digitalizării. De asemenea, considerăm că mesajul proiectului este de a privi senectutea ca pe o vârstă trăită cu onoare și stimă de sine, iar cunoștințele, abilitățile, obiectele și spațiile în care sunt practicate „meseriile legendare” reprezintă cu siguranță o expresie a patrimoniului imaterial specific unei realități istorice și economice urbane.

Sursă fotografii:
Corina Mihăescu
Dorina Dragnea

Dr. Dorina Dragnea,
Șef Secție Cercetare Aplicată și Promovare,
Direcția Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională - INP

Pasiunea Doamnei Daniela Pătrașcu

Ceea ce îi caracterizează pe locuitorii acestor meleaguri este dragostea de a crea, lucra, păstra și transmite generațiilor viitoare zestrea materială și spirituală moștenită de la străbuni despre arta populară în domeniul țesutului, cusăturilor, alesăturilor și croșetatului, în continuă transformare și perfecționare potrivit cerințelor exigente ale culturii noastre.

Împreună cu colegii mei de la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, am pornit prin satele Teleormanului pentru a filma meșteșugarii care încă mai practică anumite îndeletniciri. În cadrul cercetării efectuate privind exigența obiectelor etnografice în zonă, se constată că sunt legate de două premise: necesitatea utilitară și necesitatea spirituală, iar confecționarea lor este condiționată de posibilități social-economice, spirituale și tehnice. Obiectele confecționate pot avea rol utilitar (gospodăresc): învelit, așternut, îmbrăcămintă și rol decorativ (ornamentarea interiorului camerelor). Transformările intervenite la obiectele cu rol strict utilitar se produc mult mai lent și sunt legate direct de dezvoltarea tehnicii confecționării lor.

Pe doamna Daniela Pătrașcu am remarcat-o la un târg, oprindu-mă în dreptul standului domniei sale. Așa am aflat că este teleormăneancă și povestea sa.

Artă țesutului este pe cale de dispariție în țara noastră! Puțini mai sunt cei care știu cum se țese o pânză de la zero. Deși avem mulți artiști populari care încă duc mai departe arta iei și a straielor bătrânești, mulți semeni își procură materia primă din magazine.

Războiul de țesut reprezintă una dintre cele mai vechi invenții ale omului. Primele războaie de țesut manuale au apărut în mileniul al VI-lea î.Hr. În Antichitate s-au folosit cele de tip vertical, la care țesăturile se realizau prin

împletirea manuală a firelor de urzeală cu firul de bătătură, înfășurat pe o vergea ascuțită.

Pentru ca meșteșugurile tradiționale să nu se piardă, doamna Daniela Pătrașcu a hotărât să renunțe la serviciul pe care îl avea în București și s-a retras la casa de la țară, în comuna Botoroaga. Astfel, doamna Daniela duce tradiția familiei mai departe. Despre domnia sa ne spune că a fost fascinată, încă din copilărie, de torsul lânăii și de țesut. Războiul de țesut la care lucrează acum a fost folosit de bunica sa și de mama sa: „În anii copilăriei am ajutat la țesut, iar la primele covoare pe care le-am făcut am lucrat împreună cu mama și bunica mea, pe când

aveam nouă ani”. Războiul de țesut umplea întreaga cameră, de abia aveai loc să te strecoari pe lângă el.

Concret, doamna Daniela ne-a povestit că, revenită acasă, cel mai greu i-a fost să identifice în satele comunei câteva femei care își mai amintesc cum se țese la război. Așa i-a venit ideea de a organiza ateliere de lucru, unde a invitat bătrânele din sat care mai știu să toarcă sau să lucreze la războiul de țesut: „Din păcate, acum nu se mai lucrează la războiul de țesut cât se lucra înainte, dar eu îndemn tinerele neveste să renunțe la kitsch-urile de tot felul și să folosească lâna pentru a confecționa cuverturi și macate, pentru a-și înfrumuseța locuința”.

Și nu doar la război țese doamna Daniela, ci a și aplicat pentru un proiect, achiziționând diverse mașini care să o ajute în munca sa. Astfel, în casa doamnei Daniela, găsești o mașină de brodat, o mașină de cusut, o mașină de înseilat obiecte lucrate de mână. Sursa de inspirație o caută în arta populară, reproducând modele de pe țesături vechi. Materiale folosite sunt urzeala din bumbac, băteala din bumbac și în și diferitele deșeuri textile, pe care le lucrează la războiul de țesut: „Am dorit totdeauna să ridic la nivel de artă meșteșugul țesutului, ca acesta să nu se piardă cu trecerea timpului, trecători prin viață fiind doar noi, oamenii.”

Tehnica de lucru este cea tradițională: urzeala (cu mașina de urzit prin care se pot urzi aproximativ 30 de fire puse pe cilindrul războiului), țesutul cu suveica, în degete, cu andreaua sau în patru ițe, după modelele transcrise pe hârtie milimetrică. Pentru unele confecții timpul de lucru poate dura chiar și o lună.

Daniela Pătrașcu țese cu drag și spor acasă, la război, însă recunoaște că tot mai puțină lume este curioasă să învețe să lucreze la război și își dorește câțiva ucenici care să-i vină în ajutor.

Acum, costumele populare purtate de fete la hore, dar și maramele sunt lucrate cu multă migală de mâinile acestei doamne. Dar este dezamăgită că din ce în ce mai puțini oameni apreciază această artă, fie în țesătură, fie în costumul tradițional: „Eu lucrez numai motive vechi și tradiționale și nu toată lumea apreciază, mai apreciate sunt de străini decât de oamenii locului”. Una dintre

cele mai mari satisfacții ale unui meșter popular este să-și vadă creația admirată și purtată cu drag de ceilalți. Iar meșterii autentici și adevărați sunt din ce în ce mai puțini. Este bine însă că obiectele lor tradiționale sunt comercializate, astăzi, în târguri de profil, organizate cu prilejul unor sărbători religioase și al unor evenimente culturale.

Iuliana Cârnu
Consilier, CJCPC Teleorman

Evenimente culturale organizate de centrele județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale/centrele culturale

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul - Junii” Sibiu

- 2-3 iulie 2022 – Gura Râului
Festivalul „Bujorul de munte” - ediția a XVIII-a.
- 4-8 august 2022 – Sibiu
Festivalul Internațional de Folclor „Cântecele Munților” - ediția a XLVII-a.
- 3-4 septembrie 2022 – Sibiu - Piața Mare
„Târgul Olarilor” - ediția a LVI-a.
- Noiembrie 2022 – Sibiu
Festivalul Național de Folclor „Ioan Macrea” - ediția a XXIV-a.
- 1 decembrie 2022 – Sibiu
Spectacolul extraordinar „Noi suntem români!”, dedicat Zilei Naționale a României.
- Decembrie 2022 – Sibiu
Spectacolul de datini și obiceiuri de Crăciun „Iată, vin colindători!”.

Centrul Cultural Vrancea

- 1 iulie-25 august 2022 – Crângul Petrești
„Ecran de vară” - proiecții de film.
- 3 iulie 2022 – Bârsești
Producție artistică: Festivalul Folcloric Tradițional „Baba Vrâncioaia” - ediția a XII-a.
- 8 iulie 2022 – Crângul Petrești
Concert al artistei de muzică pop Misha.
- 31 iulie 2022 – Paltin

Producție artistică: Festivalul-concurs Interjudețean al Ansamblurilor Folclorice Tradiționale „Pe Plaiul Tojanului” - ediția a LII-a.

- Iulie 2022 – Crângul Petrești
„Întâlnire cu tradiția” - spectacol al Școlii Populare de Artă.
- 19 august 2022 – Crângul Petrești
Concert al Formației „Tomis Junior” din Galați.
- 21 august 2022 – Spulber
Festivalul Folcloric Spulber.
- 28 august 2022 – Jitia
Festivalul Folcloric Tradițional „Poiana Negari” - ediția a LIII-a.
- 4 septembrie 2022 – Nereju
Festivalul Folcloric „La Muchia Bradului”.
- 11 septembrie 2022 – Andreiașu
Festivalul Folcloric „Focul viu”.
- Septembrie 2022 – Focșani
Zilele Europene ale Patrimoniului - ZEP.

• Pe tot parcursul anului
Producții artistice: piese de teatru, spectacole artistice și alte activități culturale.
Lansări de carte, finanțări activități literare, artistice și alte manifestări culturale (și în parteneriat cu alte instituții), filmări și înregistrări Radio și TV.
Promovarea evenimentelor organizate, prin mass-media locală și națională.
Mese rotunde și simpozioane.
„Satul clasic” - studii și cercetări în comunele județului Vrancea.
Participări la zilele comunelor din județ.

Colectiv redacțional

*Mihaela CIORCILĂ
Corina MIHĂESCU
Mirela MIHĂILĂ*

DTP: Ruxandra ȘERBAN

Coperta I: Maria Foltea invitat special la „Întâlniri de tezaur”, 21 iunie 2022,
INP, București. Fotografie de Rodica Dinache - INP

Coperta IV: „Cultul grâului în produse de panificație și în
Cornamentica iei”. Fotografie de Cristina Neagu - INP